दुरध्व पु० दुष्टोऽध्वा प्रा०स०अच् समा०। दुष्टवर्त्मनि अमरः।

दुरन्त त्रि० दुष्टोऽन्तोऽवसानं यस्य प्रा०ब०। १मृगयाद्यूतपानादिषु व्यसनेषु शब्दार्थचि०। तानि हि प्रथमं सुखयित्वा अन्ते दुःखाकुर्वन्ति। "व्यसनानि दुरन्तानि प्रयत्नेन विवर्जयेत्" मनुः। दुर्ज्ञेयोऽन्तः परिच्छेदो यस्य। २दुर्ज्ञेये ३गभीरे ४दुरतिक्रमणीये च "न्दलयति युवतिजनेन समं सखि! विरहिजनस्य दुरन्ते" गीतगो०। कप्। दुरन्तक असह्यमर्य्यादे ५शिवे पु० "दुर्विज्ञेयो महादेवो दुराधारो दुरन्तकः" भा० अनु०४१अ०।

दुरन्वय त्रि०दुःखेनान्वीयतेऽसौ दुर्+अनु–इ–कर्मणि खल्। दुःखेनानुगमनीये "दुरन्वयं दुष्प्रधर्षं दुरापं दुरतिक्रमम्। सर्वं वै तपसास्येति" भा०अनु० १२२अ०

दुरभिग्रह पु०दुःखेनाभिमुख्येन गृह्यतेऽसौ दुर्+अभि+ग्रह+खल्। १अपामार्गे २दुःखेन ग्राह्ये त्रि०। ३दुरालभायां ४कपिकच्छ्वाञ्च स्त्री राजनि०।

दुरवग्रह त्रि० दुःखेनावगृह्यते निगृह्यतेऽसौ दुर्+अव+ग्रह–कर्मणि खल्। कष्टेणानिग्राह्ये "वंशागतो रिपुर्यस्तु विचलेत् दुरवग्रहः" कामन्दकी० [स्थायाम्।

दुरवस्था स्त्री दुष्टा अवस्था प्रा०स०। दारिद्र्यादौ दुष्टाव-

दुरस्य दुष्ट+क्यच् "दुरस्युर्द्रविणस्युर्वृषण्यति" पा० वेदे नि०। दुष्टीभवने पर०अक० सेट्। दुरस्यति अदुरस्यीत्। "अभि पृतन्यन्तं तिष्ठाभि यो नो दुरस्यति" अथ०१।२६।२ लोके तु दुष्टीयति इत्येव। [उणादिको०।

दुराक पु० दुर्+अक+संज्ञायां कर्त्तरि घञ्। म्लेच्छदेशभेदे

दुराचर त्रि०दुःखेन आचर्य्यते दुर्+आ+चर–कर्मणि खल्। १कष्टेणाचरणीये "सोऽयं चतुर्णामेतेषामाश्रमाणां दुराचरः" भा०शा०६५६श्लो०। आर्षत्वात् कर्त्तरि षष्ठी। दुष्टमाचरति अच्। २दुष्टाचारयुक्ते त्रि० "समीरणः श्रोत्रगतोऽन्यथाचरः। समन्ततः शूलमतीव कर्णयोः। करोति दोषैश्च यथा स्वमाश्रितः स कर्णशूलो कथितो दुराचरः" सुश्रु०।

दुराचार पु० दुष्ट आचारः प्रा०स०। दुष्टे आचारे "प्राप्ते कलियुगे घोरे नराः पुण्यविवर्जिताः। दुराचाररताः सर्वे सत्यवार्त्तापराङ्मुखाः" अध्यात्मरामा०। "धार्ष्ट्याभावो-व्रीडा वदनानमनादिकृत् दुराचारात्" सा०द०। दुष्ट आचारो यस्य प्रा०ब०। २दुष्टाचारयुक्ते त्रि० "इमानि दुराचारा घोरदृष्टाशयक्रियाः" भट्टिः "दुराचारो हि पुरुषो लोके भवति निन्दितः" मनुः।

दुराढ्यङ्कर त्रि० दुःखेन आढ्यं क्रियते "कर्तृकर्मणोश्च भूकृञोः" पा० कर्तृकर्मणोरीषदादिषु च उपपदेषु भूकृञोः खल् स्यात् यथासङ्ख्यं नेष्यते कर्तृकर्मणी धातोरव्यवधानेन प्रयोक्तव्ये ईषदादयस्तु(ईष दुः सु)ततः प्राक्। "कर्तृकर्मणोश्च भूकृञोरिति वाच्यम्" वार्त्ति० सि०कौ०। कर्मणि उपपदे खल् मुम्। दुःखेन अनाढ्य आढ्यं करणीये

दुराढ्यम्भव न० दुःखेन अनाढ्येनाढ्येन भूयते दुर्+च्व्यर्थे आढ्ये कर्त्तरि उपपदे भावे खल् मुम्। दुःखेन अनाढ्यस्याढ्यभवने।

दुरात्मन् त्रि० दुष्ट आत्मा अन्तःकरणं यस्य। दुष्टान्तःकरणे "यस्तु धर्मेण कार्य्याणि मोहात् कुर्य्यान्नराधिपः। अचिरात्तं दुरात्मानं वशे कुर्वन्ति शत्रवः"। "यस्तु दोषवतीं कन्यामनाख्यायोपपादयेत्। तस्य तत् वितथं कुर्य्यात् कन्यादातुर्दुरात्मनः" मनुः।

दुराधन पु० धृतराष्ट्रपुत्रभेदे। "अपराजितः पण्डितको विशालाक्षो दुराधनः" भा०आ० ६७अ० धृतराष्ट्रसुतोक्तौ

दुराधर पु० धृतराष्ट्रपुत्रभेदे। अपराजितः कुण्डशायी विशालाक्षो दुराधरः" भा०आ०११७अ० तत्पुत्रोक्तौ।

दुराधर्ष पु० दुष्टान् राक्षसान् आधर्षति दुर्+आ+धृष अच्। १श्वेतसर्षपे तत्क्षेपणे हि वेतालादीनामपसर्पणं स्मृतौ दर्शितम्। दुःखेन ईषदपि धर्षयितुमशक्यम् दुर्+आ+धृष–कर्मणि खल्। २धर्षयितुमशक्ये त्रि०। "जगन्नाथो दुराधर्षो गङ्गां भागीरथीं प्रति" भा०अनु० ५८अ० "स प्रभावात् दुराधर्षो महाबलपराक्रमः" भा०व० २०२अ०। ३कुटुम्बिनीवृक्षे स्त्री राजनि०।

दुराधार पु० दुःखेनाधार्य्यते दुर्+आ–धारि–कर्मणि खल्। दुःखेन १आधारणीये २चिन्तनीये त्रि० ३महादेवे पु०। दुरन्तशब्दे दृश्यम्।

दुरानम त्रि० दुःखेनानम्यते दुर्+आ+नम–णिच्–कर्मणि खल्। दुःखेन आनमनीये। "स विचिन्त्य च धनुर्दुरानमम्" रघुः।

दुराप त्रि० दुःखेनाप्यते दुर्+आप–खल्। १दुष्प्राप्ये। "इक्ष्वाकूणां दुरापेऽर्थे त्वदधीना हि सिद्धयः" रघुः "अस्त्रं हरादाप्तवता दुरापम्" रघुः सम्बन्धविवक्षया कर्त्तरि षष्ठी। भावे खल्। २दुष्प्राप्तौ न०।

दुरारिहा पु० दुष्टमियर्त्ति दुर्+ऋ–णिनि दुरारी दुर्गामी असुरः तं हन्ति हन्–क्विप्। विष्णौ "दुरावासो दुरारिहा" विष्णुसं० भाष्ये इत्थैव व्युत्पत्तिरुक्ता।